

Lieta C-261/20

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2020. gada 15. jūnijs

Iesniedzējtiesa:

Bundesgerichtshof (Vācija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2020. gada 14. maijs

Kasācijas sūdzības iesniedzēja:

Thelen Technopark Berlin GmbH

Atbildētājs kasācijas tiesvedībā:

MN

Pamatlietas priekšmets

Valsts tiesiskā regulējuma par arhitektu un inženieru honorāru minimālajām likmēm saderība ar prevalējošām Savienības tiesību normām, tostarp ar Pakalpojumu direktīvu; Savienības tiesību normu tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību normu interpretācija (LESD 267. pants), it īpaši attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2006/123/EK (2006. gada 12. decembris) par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV 2006, L 376, 36. lpp.; turpmāk tekstā – “Pakalpojumu direktīva”)

Prejudiciālie jautājumi

- 1) Vai no Savienības tiesību normām, it īpaši no LES 4. panta 3. punkta, LESD 288. panta 3. punkta un 260. panta 1. punkta izriet, ka uzsāktā tiesvedībā

starp privātpersonām Direktīvas 2006/123 par pakalpojumiem iekšējā tirgū 15. panta 1. punktam, 2. punkta g) apakšpunktam un 3. punktam ir tāda tieša iedarbība, ka vairs nav jāpiemēro tāda ar šo direktīvu nesaderīga valsts tiesību norma kā Vācijas *Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (HOAI)* 7. pants, saskaņā ar kuru šajos noteikumos par honorāriem noteiktās minimālās likmes attiecībā uz arhitektu un inženieru sniegtiem plānošanas un uzraudzības pakalpojumiem – ar dažiem izņēmumiem – ir obligātas un nav spēkā līgumā ar arhitektiem vai inženieriem panākta vienošanās par honorāru, kas ir zemāks par minimālajām likmēm?

- 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša,
- a) vai Vācijas Federatīvās Republikas pieņemtie noteikumi par obligātajām minimālajām likmēm attiecībā uz arhitektu un inženieru sniegtiem plānošanas un uzraudzības pakalpojumiem (*HOAI* 7. pants) ir pretrunā LESD 49. pantā nostiprinātajai brīvībai veikt uzņēmējdarbību vai citiem Savienības tiesību vispārējiem principiem?
 - b) Ja atbilde uz 2. jautājuma a) daļu ir apstiprinoša, vai no šīs pretrunas izriet, ka uzsāktā tiesvedībā starp privātpersonām vairs nav jāpiemēro valsts noteikumi par obligātajām minimālajām likmēm (šajā gadījumā *HOAI* 7. pants)?

Piemērojamās Savienības tiesību normas

Pakalpojumu direktīva, it īpaši tās 15. panta 1. punkts, 15. panta 2. punkta g) apakšpunkts un 15. panta 3. punkts

LESD 49. pants (brīvība veikt uzņēmējdarbību)

Piemērojamās valsts tiesību normas

Bürgerliches Gesetzbuch [Vācijas Civilkodekss] (*BGB*)

Gesetz zur Regelung von Ingenieur- und Architektenleistungen [Inženieru un arhitektu pakalpojumu regulēšanas likums] 1984. gada 12. novembra redakcijā (*BGBI.* I, 1337. lpp.)

Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen [Arhitektu un inženieru pakalpojumu honorāru noteikumi] 2013. gada 10. jūlija redakcijā (*BGBI.* I, 2276. lpp.; turpmāk tekstā – “*HOAI*”)

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 2016. gada 2. jūnijā lietas dalībnieki noslēdza inženieru pakalpojumu līgumu, ar kuru prasītāja, kam pieder inženieru birojs, apņēmas sniegt pakalpojumus būvprojekta vajadzībām Berlīnē. Attiecībā uz šiem pakalpojumiem, kuriem ir piemērojams *HOAI*, tika panākta vienošanās par paušālu honorāru.
- 2 Pēc tam, kad prasītāja bija izbeigusi šo inženieru pakalpojumu līgumu, 2017. gada jūlijā tā izrakstīja rēķinu par saviem sniegtajiem pakalpojumiem, balstoties uz *HOAI* noteiktajām minimālajām likmēm. Attiecīgais honorārs bija ievērojami lielāks nekā līgumā paredzētais paušālais honorārs. Atbildētājs rēķinā norādīto honorāru samaksāja nepilnā apmērā. Ar prasību prasītāja prasa samaksāt atlikušo prasījuma summu, kā arī procentus un segt pirms tiesvedības izmantoto advokāta pakalpojumu izmaksas.
- 3 Prasītājas prasība visumā tika apmierināta gan *Landgericht* [apgabaltiesā], gan apelācijas tiesā. Kasācijas sūdzībā, ko apelācijas tiesa atzinusi par pieļaujamu, atbildētājs izvirza to pašu prasījumu – noraidīt prasību kopumā.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 4 Atbildētāja iesniegtās kasācijas sūdzības iznākums ir atkarīgs no Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk tekstā – “Tiesa”) nolēmuma par Līgumu interpretāciju.

Pirmais prejudiciālais jautājums

- 5 Lietas izspriešana ir atkarīga no tā, vai no Savienības tiesību normu, proti, LES 4. panta 3. punkta, LESD 288. panta 3. punkta un 260. panta 1. punkta, interpretācijas izriet, ka Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punktam, 2. punkta g) apakšpunktam un 3. punktam ir tieša iedarbība, kā rezultātā lietas dalībnieku līgumam vairs nav piemērojami tādi valsts noteikumi kā *HOAI* normas, kas ir pretrunā šai direktīvai.
- 6 Piemērojot šīs valsts tiesību normas, *HOAI* noteiktās minimālās likmes par inženieru pakalpojumiem principā ir obligātas, un nav spēkā tāda lietas dalībnieku vienošanās par paušālu honorāru, kurā minētās likmes ir zemākas par minimālajām likmēm, kas paredzētas līgumiem ar inženieriem. Tā rezultātā prasītājai būtu tiesības uz prasītās summas samaksu, pamatojoties uz *HOAI* noteiktajām minimālajām likmēm. Līdz ar to atbildētāja iesniegtā kasācijas sūdzība nebūtu apmierināma.
- 7 Tiesa 2019. gada 4. jūlija spriedumā Komisija/Vācija (C-377/17, EU:C:2019:562) ir atzinusi, ka, uzturot spēkā obligātus honorārus attiecībā uz arhitektu un inženieru sniegtiem plānošanas pakalpojumiem, Vācijas Federatīvā Republika nav izpildījusi Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punktā, 2. punkta g) apakšpunktā un 3. punktā paredzētos pienākumus.

- 8 Atbilstoši šim spriedumam Tiesa citā spriedumā, atbildot uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, pamatojoties uz LESD 267. pantu, ir nospriedusi, ka Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punkts, 2. punkta g) apakšpunkts un 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, ar kuru līgumā ar arhitektiem vai inženieriem ir aizliegts vienoties par honorāriem, kas zemāki par *HOAI* noteiktajām minimālajām likmēm (rīkojums, 2020. gada 6. februāris, *hapeg dresden*, C-137/18, nav publicēts, EU:C:2020:84).
- 9 Ņemot vērā iepriekš minēto Tiesas 2019. gada 4. jūlija spriedumu (C-377/17), *HOAI* 7. pantu (skat. pirmo prejudiciālo jautājumu) nevar atbilstoši direktīvai interpretēt tādējādi, ka attiecībās starp privātpersonām *HOAI* noteiktās minimālās likmes principā vairs nav obligātas un ka tādēļ ir pieļaujama vienošanās par honorāru, kas zemāks par minimālajām likmēm. Ņemot vērā likumisko pilnvarojumu *HOAI* pieņemšanai, to jēgu un mērķi, kā arī konstatējamo attiecīgā likuma un šo noteikumu izdevēju gribu, šajā lietā direktīvai atbilstoša interpretācija būtu valsts tiesību normu interpretācija *contra legem*, un tādēļ tā vispār nav apsverama.
- 10 Līdz ar to nolēmums par kasācijas sūdzību lielā mērā ir atkarīgs no atbildes uz pirmo prejudiciālo jautājumu (skat. iepriekš). Šis jautājums ir būtisks lietas izspriešanai. Ja atbilde uz to būtu apstiprinoša, atbildētāja kasācijas sūdzība būtu jāapmierina. Tas tādēļ, ka valsts tiesību aktos paredzētās prasītājas tiesības uz pušu saskaņoto paušālo honorāru pārsniedzto honorāru pēc *HOAI* noteiktajām minimālajām likmēm, nebūtu pamatotas, ja no Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punkta, 2. punkta g) apakšpunkta un 3. punkta izrietētu, ka *HOAI* 7. pants nav jāpiemēro.
- 11 Iepriekš minētajos spriedumos Tiesa uz šo jautājumu nav atbildējusi, bet nepārprotami to ir atstājusi atklātu. Judikatūrā un tiesību doktrīnā attiecībā uz to pastāv atšķirīgi viedokļi, un līdz ar to Savienības tiesību normu pareiza piemērošana nav nedz *a priori* tik viennozīmīgi skaidra (*acte claire*), nedz judikatūrā izskaidrota (*acte éclairé*) tādā mērā, ka, saprātīgi vērtējot, par to vairs nebūtu nekādu šaubu.
- 12 Senāts sliecas piekrist uzskatam, ka *HOAI* noteiktās minimālās likmes joprojām ir piemērojamas uzsāktā tiesvedībā starp privātpersonām – līdz brīdim, kad attiecīgais valsts likumdevējs atceļ obligātās likmju robežas.
- 13 Tomēr Tiesa ir nospriedusi, ka Pakalpojumu direktīvas 15. pants ir piemērojams arī tādām iekšzemes situācijām kā šajā lietā aplūkojamā (Tiesas spriedumi, 2019. gada 4. jūlijs, Komisija/Vācija, C-377/17, EU:C:2019:562, un 2018. gada 30. janvāris, X un *Visser*, C-360/15 un C-31/16, EU:C:2018:44).
- 14 Turklāt saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru konkrētos gadījumos privātpersona, vērsoties pret dalībvalsti, var tieši atsaukties uz direktīvu, ja noteiktajā termiņā tā nav transponēta valsts tiesībās vai nav transponēta pienācīgi un ja satura ziņā šīs direktīvas normas ir pietiekami precīzas un bez nosacījumiem.

Attiecībā uz Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punktu, 2. punkta g) apakšpunktu un 3. punktu šie nosacījumi ir izpildīti.

- 15 Kā liecina iepriekš minētais Tiesas 2019. gada 4. jūlija spriedums (C-377/17), ir skaidrs, ka, pirmkārt, Vācijas Federatīvā Republika Pakalpojumu direktīvas 44. panta 1. punktā noteiktajā termiņā – līdz 2009. gada 28. decembrim – nav pareizi transponējusi šīs tiesību normas prasības attiecībā uz cenu minimumu un maksimumu. Otrkārt, kā Eiropas Savienības Tiesa jau ir nospriedusi, šī tiesību norma arī šķiet esam bez nosacījumiem un pietiekami precīza satūra ziņā. Līdz ar to Pakalpojumu direktīvas 15. pantam ir tieša iedarbība tiktāl, ciktāl tā 1. punkta otrajā teikumā dalībvalstīm ir noteikts pietiekami precīzs beznosacījuma pienākums pielāgot savus normatīvos un administratīvos aktus tā, lai tie atbilstu 3. punktā minētajiem nosacījumiem.
- 16 Tomēr Senāta skatījumā šie principi nenozīmē, ka arī uzsāktā tiesvedībā tikai starp privātpersonām Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punkts, 2. punkta g) apakšpunkts un 3. punkts izraisītu tādu valsts noteikumu kā *HOAI* 7. pants – par minimālo likmju obligātumu – nepiemērošanu.
- 17 Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru principā direktīva pati par sevi nevar radīt pienākumus privātpersonai, un tādēļ, vērsoties pret privātpersonu, uz direktīvu kā tādu nevar atsaukties. Ja iespēja atsaukties uz netransponētas vai nepareizi transponētas direktīvas normu tiktu attiecināta arī uz privātpersonu savstarpējo attiecību jomu, tas nozīmētu atzīt Eiropas Savienības pilnvaras ar tiešu iedarbību noteikt privātpersonas pienākumus, lai gan tas tai ir atļauts vienīgi jomās, kurās tā ir tiesīga pieņemt regulas. Līdz ar to strīdā starp privātpersonām uz direktīvu principā nevar atsaukties arī nolūkā novērst tai pretrunā esoša dalībvalsts tiesiskā regulējuma piemērošanu (skat., piem., Tiesas spriedumu, 2019. gada 22. janvāris, *Cresco Investigation*, C-193/17, EU:C:2019:43).
- 18 Senāts, ievērojot šo judikatūru, uzskata, ka uzsāktā tiesvedībā starp privātpersonām Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punktam, 2. punkta g) apakšpunktam un 3. punktam nav tiešas iedarbības un ka līdz ar to šīs tiesību normas piemērošanas ziņā neprevalē pār tādiem valsts noteikumiem kā *HOAI* 7. pants par minimālo likmju obligātumu.
- 19 Protams, Pakalpojumu direktīvas 15. pants nerada pienākumus privātpersonai. Tomēr, atbalsts pieņemumam par šīs tiesību normas tiešu iedarbību uzsāktā tiesvedībā starp privātpersonām, izraisītu situāciju, ka arhitektam vai inženierim ir tikai tiesības uz zemāku atlīdzību, par ko ir panākta vienošanās ar pasūtītāju, un līdz ar to viņam tiktu atņemtas valsts tiesību aktos paredzētās tiesības uz honorāru pēc *HOAI* noteiktajām minimālajām likmēm. Tādējādi privātpersonai tiktu liegtas subjektīvas tiesības, kas pastāv saskaņā ar valsts tiesību aktiem.
- 20 Ciktāl Tiesa savā līdzšinējā judikatūrā dažos izņēmuma gadījumos – kad nav iespējama direktīvai atbilstoša interpretācija – ir apstiprinājusi ar Savienības tiesībām nesaderīgu valsts tiesību normu nepiemērošanu attiecībās starp

privātpersonām, Senāta skatījumā uz šo lietu tas neattiecas. Runa bija par īpašām situācijām, kas nav salīdzināmas ar šo lietu (skat., piem., Tiesas spriedumu, 2018. gada 7. augusts, *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631).

Otrais prejudiciālais jautājums

- 21 Ja uz pirmo prejudiciālo jautājumu tiks sniegta noliedzoša atbilde, lietas izspriešana ir atkarīga no atbildes uz iepriekš minētā otrā prejudiciālā jautājuma a) un b) daļu. Šie jautājumi kļūst nozīmīgi lietas izspriešanā, ja vien tādu valsts noteikumu kā *HOAI* 7. panta par obligātajām minimālajām likmēm nepiemērošana neizriet jau no Pakalpojumu direktīvas 15. panta 1. punkta, 2. punkta g) apakšpunkta un 3. punkta tiesas piemērošanas.
- 22 Tas tādēļ, ka atbildētāja kasācijas sūdzība būtu jāapmierina arī tad, ja attiecīgo valsts noteikumu nepiemērošana uzsāktā tiesvedībā starp privātpersonām būtu atvasināma no LESD 49. pantā nostiprinātās brīvības veikt uzņēmējdarbību pārkāpuma vai citu Savienības tiesību vispārējo principu pārkāpuma.
- 23 Iepriekš minētajā 2019. gada 4. jūlija spriedumā (C-377/17) Tiesa nepārprotami ir atstājusi atklātu jautājumu, vai tiesiskais regulējums par obligātajām minimālajām likmēm attiecībā uz arhitektu un inženieru sniegtiem plānošanas pakalpojumiem ir pretrunā brīvībai veikt uzņēmējdarbību. Saskaņā ar Tiesas judikatūru brīvības veikt uzņēmējdarbību vai citu Savienības tiesību vispārējo principu pārkāpums principā var izraisīt to, ka arī privātpersona uzsāktā tiesvedībā pret citu privātpersonu var atsaukties uz valsts noteikumu nesaderību ar Savienības tiesībām. Tādēļ ir iespējams, ka valsts tiesiskais regulējums netiek piemērots Savienības primāro tiesību aktu pārkāpuma gadījumā – arī strīdā starp privātpersonām.
- 24 Senāta skatījumā nevar izslēgt, ka ir pieļauts šāds brīvības veikt uzņēmējdarbību pārkāpums, pat ja ir šaubas, vai tā ir piemērojama. Tas tādēļ, ka *HOAI* redakcija, kas piemērojama šajā lietā, attiecās vairs tikai uz iekšzemes situācijām. *HOAI* darbības joma ir formulēta nepārprotami: tajos ir reglamentēta tikai to arhitektu un inženieru pamatpakalpojumu atlīdzības aprēķināšana, kuriem juridiskā adrese ir iekšzemē, ciktāl uz šādiem pamatpakalpojumiem attiecas šie noteikumi un tie tiek sniegti iekšzemē.
- 25 Šai lietai nozīmīgi varētu būt arī tas, kādā mērā brīvības veikt uzņēmējdarbību mērķis prasa, lai tiesiskajās attiecībās starp privātpersonām attiecībā uz šajā lietā aplūkojamo līgumu netiktu piemēroti tādi valsts noteikumi kā *HOAI* normas par minimālo likmju obligātumu.